

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Реалізація державної політики щодо соціального
захисту населення на рівні району»

Виконала: студентка
4 курсу за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування
заочної форми навчання
Гацко Я.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник: Доцента кафедри
публічного управління та
адміністрування,
кандидатка наук з
державного управління,
доцентка Требик Л.П.

Рецензент:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та
ініціали)

АНОТАЦІЯ

Гацко Я. В. Реалізація державної політики щодо соціального захисту населення на рівні району. – Рукопис.

У бакалаврській роботі запропоновано розв'язання актуального наукового завдання, яке полягає в дослідженні теоретичних засад, характеристиці організації та напрямів удосконалення соціального захисту населення на рівні регіону.

Визначено, що соціальний захист являє собою сукупність правових, економічних і соціальних заходів, гарантованих Конституцією України, щодо створення та забезпечення здорового соціально-економічного мікроклімату для життя й розвитку як економічно активної частини населення, так і тих, хто опинився у складних життєвих обставинах, гарантуючи обом групам соціальну безпеку.

Проаналізовано структурні компоненти соціального захисту населення, що дало підстави стверджувати: існуюча структура є розгалуженою, широкоохоплюючою, але певною мірою несправедливою, через що функціонування деяких її компонентів потребує коригування та модернізації відповідно до поточних реалій.

Запропоновано шляхи удосконалення соціального захисту населення в регіон: викорінення корупції та олігархічної моделі економіки; модифікація механізму надання пільг; підвищення стандартів оплати праці в районі й щорічний моніторинг якості життя громадян тощо.

Зазначено, що важливим завданням в реалізації державної політики соціального захисту населення на рівні району має стати створення електронного середовища, що дозволить споживачеві отримувати онлайн-сервіси віддалено.

Ключові слова: соціальний захист, соціальні послуги, безробіття, цифровізація соціальної сфери, соціальні е-сервіси.

Annotation

Hatsko Ya. V. Implementation of state policy on social protection of the population at the district level. - Manuscript.

The bachelor's thesis offers a solution to an actual scientific task, which consists in the study of the theoretical foundations, characteristics of the organization and directions for improving the social protection of the population at the regional level.

It was determined that social protection is a set of legal, economic and social measures guaranteed by the Constitution of Ukraine, in order to create and ensure a healthy socio-economic microclimate for the life and development of both the economically active part of the population and those who find themselves in difficult life circumstances, guaranteeing social security for both groups.

The structural components of the social protection of the population were analyzed, which gave grounds to assert: the existing structure is extensive, wide-ranging, but to a certain extent unfair, due to which the functioning of some of its components requires adjustment and modernization in accordance with current realities.

Ways to improve social protection of the population in the region are proposed: eradication of corruption and the oligarchic model of the economy; modification of the mechanism for providing benefits; raising standards of wages in the district and annual monitoring of the quality of life of citizens, etc.

It is noted that an important task in the implementation of the state policy of social protection of the population at the district level should be the creation of an electronic environment that will allow the consumer to receive online services remotely.

Keywords: social protection, social services, unemployment, digitalization of the social sphere, social e-services.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	8
1.1. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення	8
1.2. Нормативно-правові основи структурних компонентів соціального захисту населення	14
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНІ	23
2.1. Аналіз показників діяльності соціального захисту населення Хмельницького району	23
2.2. Організаційне забезпечення управління соціального захисту населення Хмельницької райдержадміністрації	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНІ.....	39
3.1. Шляхи удосконалення соціального захисту населення в регіоні	39
3.2. Цифрова трансформація соціального захисту населення	48
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. До ключових питань, що постають перед більшістю країн як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі, належить побудова ефективної системи соціального захисту населення здатної вирішувати нагальні й перманентні соціальні проблеми.

Особливо гостро постає потреба переосмислення державної політики щодо соціального захисту населення, визначення чіткої мети, завдань, механізмів і етапів її реалізації. Означена проблема набуває особливої актуальності у світлі процесів нестабільності соціально-економічного розвитку як району так і держави та військового конфлікту. Вищезначене зумовлює необхідність створення високоефективної системи соціального захисту, здатної допомогти слабким у самоствердженні і сприяти сильним у саморозвитку, закладенні міцного фундаменту тристоронніх відносин у механізмі соціального партнерства. Процес формування соціальних стандартів, гарантій та нормативів розпочався в державі ще у 1999 році із прийняттям Закону України «Про прожитковий мінімум» [53] та у 2000 році Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [35].

Стрімкий розвиток суспільних відносин зумовлює використання інформаційних технологій у всіх сферах життя, у тому числі у сфері соціального захисту населення. Необхідність запровадження елементів електронного урядування в повсякденне життя ні в кого не викликає сумнівів, оскільки це сприяє поліпшенню життя пересічних громадян, збільшує довіру до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зменшує витрату часу суб'єктам підприємницької діяльності та фізичним особам необхідного для отримання послуги. На жаль, аналізуючи, сучасну систему надання адміністративних послуг соціального характеру як в Україні так і на рівні району, то вона не є досить ефективною. Це пояснюється тим, що на даний час процедурні аспекти надання таких послуг потребують цифровізації, оскільки,

багато з них можна отримати онлайн, застосувавши певні інформаційні системи. У Законі України «Про соціальні послуги» [55] немає положень, що вказують на деяку цифровізацію у сфері їх надання. Вони передбачені в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» [59].

Серед класиків економічної науки, котрі досліджували проблеми еволюції системи соціального захисту населення і розвитку економічного інструментарію його аналізу, варто виокремити А. Сміта [65], А. Пігу [30], Т. Веблена [1], В. Ойкена [68], П. Спідера [67], Р. Тітмуса [68] та ін.

Питанню надання адміністративних послуг соціального характеру приділяли увагу М.О. Репецька [61], В.П. Кохан [19], М.М. Петрова [28-29], Н.М. Терлецька [68]. Не вирішеним залишаються питання формування належного механізму надання в цифровій формі соціальних адміністративних послуг.

Однак теперішній стан соціального захисту населення України засвідчує необхідність детальнішого аналізу й надання конкретних пропозицій щодо його вдосконалення у найближчій перспективі.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних засад, характеристика організації та удосконалення соціального захисту населення на рівні регіону.

Для виконання поставленої мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- визначити сутність, основні напрями та функції соціального захисту населення;
- дослідити нормативно-правові основи структурних компонентів соціального захисту населення;
- проаналізувати показники діяльності соціального захисту населення Хмельницького району;

- охарактеризувати організаційне забезпечення управління соціального захисту населення Хмельницької райдержадміністрації;
- запропонувати шляхи удосконалення соціального захисту населення в регіоні;
- обґрунтувати цифрову трансформацію соціального захисту населення.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення соціального захисту населення.

Предмет дослідження – реалізація державної політики щодо соціального захисту населення на рівні району.

Методи дослідження. У процесі аналізу застосовано загальнонаукові й спеціальні методи досліджень: історичний – під час розкриття еволюції поглядів на роль соціального захисту населення у концепціях провідних економічних шкіл; діалектичний – для вивчення структурних компонентів соціального захисту населення і визначення понять; економіко-статистичний – для виявлення тенденцій соціальних видатків району (аналіз динамічних рядів), показників соціального захисту в адміністративно-командній, трансформаційній і ринковій економіках тощо.

Практичне значення одержаних результатів Комплексне дослідження теоретичних засад формування та особливостей реалізація державної політики щодо соціального захисту населення на рівні району, дало змогу сформулювати пропозиції, спрямовані на їх вдосконалення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення

Відповідно до Конституції України створення та забезпечення прав та свобод людини є головним завданням держави. При цьому держава є не пасивним спостерігачем у забезпеченні дотримання права і свободи громадян, а дієвим учасником у забезпеченні їх реалізації. Це, безумовно, підтверджує їхню соціальну спрямованість. У Конституції України вказано: «Україна — суверенна та незалежна, демократична, соціальна та правова держава» [17]. Слово «соціальне» означає державу, в якій соціальна справедливість є девізом дії, а благополуччя всіх громадян та підтримка соціально незахищених верств населення — прерогативою дії. Отже, соціальний захист є основою, стрижнем соціальної політики держави.

Термін «соціальна держава» активно розвивався у Західній Європі, зокрема у німецькій суспільно-політичній літературі. Ще 1850 р. це поняття було введено в науковий обіг німецьким політологом та економістом Л. фон Штайном. На його думку, основним змістом державної діяльності є відновлення рівності та свободи, підняття нижчих, знедолених класів до рівня багатих та сильних. Держава повинна «здійснювати економічний та соціальний прогрес усіх його членів, оскільки розвиток одного є умова і наслідок розвитку іншого, і в цьому сенсі ми говоримо про соціальну державу» [73]. На думку Л. фон Штейна, соціальна держава має не лише узаконювати та захищати правлячі класи, а й свідомо служити інтересам народу.

З позиції вченого Г. фон Хаферкампа, «соціальна держава, на відміну від адміністративної та ліберальної конституційної держави, є державою

дбайливого існування, соціальних виплат та соціального розподілу» [64]. Однак ідея справедливої соціальної держави полягає не в тому, щоб взагалі надавати соціальні послуги, а лише в тому, щоб надавати їх на вищому рівні та давати можливість усім громадянам мати рівний доступ до цих соціальних послуг.

Соціальний захист у механізмі державного управління полягає не тільки в наданні підтримки тим, хто її потребує. Сюди відноситься забезпечення здорового соціального клімату в країні, розвиток без потрясінь, революцій і громадянських воєн. Сьогодні соціальні цінності у тій чи іншій мірі властиві всім індустріально розвиненим країнам, що, мабуть, є найзначнішим досягненням світової цивілізації [64].

Дуже цікавою є інтерпретація сутності ідеї соціальної держави В. Гетьманом та Ю. Килимник: «Створивши умови для народження соціальної держави, – врятуємо все: і народ, і культуру, і віру. Не створимо – приречемо себе на чергові десятиліття блукання манівцями безплідних ідей» [3].

Отже, можна стверджувати, що соціальна держава, яка часто називається «державою загального добробуту», є демократичною державою, яка у своїх діях прагне загального добра всім громадянам, соціальної безпеки та соціальної справедливості для кожного члена суспільства, підтримувати слабших (які по незалежним від них причин займають таку нішу в суспільстві) і не допомагати найбільш пристосованим порушувати баланс здорового соціального клімату.

Соціальну державу часто називають державою загального добробуту. Однак ми можемо простежувати неоднорідність, навіть полярність стосовно цих понять у науковій літературі. Вважається, що держави загального добробуту у чистому вигляді нині немає. Якби вдалося оптимально об'єднати інтереси держави, приватного сектора та некомерційних організацій, то виникла б нова модель державотворення – соціальна держава (рис. 1.1) [64].

Аналізуючи наведену схему, зазначимо, що в українській соціальній державі вже є окремі визначення параметрів.

Рис. 1.1. Основні параметри соціальної держави

Примітка. Складено автором.

Проте найважливіша і найскладніша ніша у забезпеченні соціального, тому й загального добробуту нині належить переважно державі: 1) першорядна роль держави у наданні соціальних послуг; 2) пасивна соціальна політика, індивід є пасивним споживачем соціального забезпечення.

Соціальна держава, як справедливо зазначають дослідники, має забезпечити рух до:

- реалізації соціальної справедливості та соціальної безпеки у суспільстві;
- допомога будь-кому у пошуку роботи або іншого джерела засобів для існування;
- забезпечення миру та згоди у суспільстві;
- створення належних умов життя та розвитку особистості, щоб людина могла розвиватися, а соціальна допомога надавалася лише тим, хто не з

власної вини опинився у скрутному становищі (наприклад, став безробітним через економічну кризу та ін.).

До речі, ні в сучасному законодавстві, ні в науковій літературі немає однозначного тлумачення поняття «соціальний захист». Відсутність загального уявлення про сутність інституту соціального захисту призводить до вільного трактування різних категорій, термінів та понять, що розкривають зміст цього інституту.

Точкою відліку народження терміна «соціальний захист» вважається 1935р., коли у рамках політики «Нового курсу» Ф. Рузвельта було прийнято закон про соціальне забезпечення. Поступово він поширювався на всі західні країни як система заходів, що оберігають кожного громадянина, який проживає в країні, від погіршення економічного та соціального стану внаслідок безробіття, втрати або різкого скорочення доходів, хвороби, народження дитини, нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, інвалідності, старість, втрата годувальника та ін. [63]. Це було на початку 1940-х років. Документи Міжнародної організації праці визначають термін «соціальний захист» як захід, який відноситься до «захисту суспільством своїх членів за допомогою набору спеціальних дій від економічних та соціальних лихоліть, припинення або суттєвого зниження заробітків унаслідок хвороби, пологів, виробничих нещасних випадків, безробіття, інвалідності, старості й смерті, забезпечення субсидій сім'ям із дітьми» [66].

Українська дослідниця К. Дідківська розглядає соціальний захист як державну підтримку окремих груп населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів та забезпечує гідний рівень життя шляхом надання правової, фінансової та матеріальної підтримки окремим громадянам (найбільш незахищеним верствам населення) і навіть створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення, забезпечення громадянам прийнятних

умов життя та праці, зокрема шляхом встановлення соціальних стандартів [9, с.103].

З погляду більшості сучасних економістів соціальний захист є комплексом організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення життя, здоров'я та благополуччя населення в певних економічних умовах [72]. Такі заходи передбачають формування інститутів соціального захисту та законів, що регулюють їхню діяльність, а також створення механізмів перерозподілу доходів за рахунок збору податків та інших платежів та трансфертів. Соціальний захист, таким чином, є правилами перерозподілу суспільного багатства на користь людей, які тимчасово або постійно потребують особливої підтримки з боку суспільства [62].

Загальне розуміння термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» можна знайти в Хартії основних прав Європейського Союзу (Charter of Fundamental Rights of the European Union): «Під соціальним захистом у більш вузькому значенні зазвичай розуміється соціальне забезпечення; однак у ширшому сенсі соціальне включає, крім інших соціальних прав громадян, і соціальне забезпечення» [12]. У Конвенції Міжнародної організації праці (МОП) № 102 йдеться: «Соціальний захист ширше і більш відкрите, ніж соціальне забезпечення, оскільки воно не поширюється на встановлені законом або приватні заходи щодо забезпечення соціального забезпечення, проте включає традиційні заходи соціального забезпечення, такі як соціальна допомога та соціальне страхування» [16].

Наш аналіз дозволяє зробити необхідні висновки з погляду необхідності:

- забезпечення прожиткового мінімуму кожному члену суспільства та матеріальної підтримки нездатних утримувати себе;
- створення сприятливих умов, що дозволяють громадянам заробляти кошти для існування будь-яким законним способом;

- створення необхідних умов для підприємницької діяльності, сприяння соціальному спрямуванню її розвитку;
- допомога у влаштуванні на роботу, відповідно рівню професійної кваліфікації, ефективна та якісна робота, справедлива заробітна плата, розвиток кар'єри, зміна професії, оздоровлення та відпочинок;
- реалізація адекватної соціально орієнтованої житлової політики, охорони здоров'я, освіти, материнства та дитинства та ін.;
- забезпечення матеріальної підтримки осіб похилого віку відповідно до трудового внеску;
- створення умов для реалізації права на соціально адекватний рівень життя інвалідів;
- захист цивільних та політичних прав і свобод, що відповідають принципам демократичної правової держави;
- забезпечення стабільності громадського життя.

Основні функції соціального захисту представив П. Спікер (таблиця 1.1). Він вбачає такі функції як: підтримка сучасного рівня життя громадян та запобігання бідності – превентивна функція; поліпшення умов у майбутньому, а за погіршення ситуації – запровадження необхідних механізмів впливу – реабілітаційна функція (пом'якшення наслідків бідності шляхом допомоги у грошовій, натуральній чи безготівковій формах) [67].

Таблиця 1.1

Функції соціального захисту

Функція	Індивіди	Суспільство
Підтримання status quo	Захист	Соціальна інтеграція, відновлення
Покращення умов	Задоволення потреб, надання можливостей	надання можливостей Економічний розвиток
Погіршення добробуту	Покарання	Соціальний контроль

Примітка. Складено автором на основі джерела [67]

Тенденції соціально-економічного розвитку України після відновлення незалежності переконують, що концепцію соціального захисту населення необхідно розглядати через призму теорії соціальної згуртованості суспільства.

Довіра грає вирішальну роль у механізмах соціальної згуртованості суспільства. Натомість, соціальна згуртованість суспільства залежить від рівня довіри, яка є найважливішою складовою соціального капіталу [2, с. 7].

На думку Д. Коулмана, довіра як один із основних носіїв соціального капіталу є довгостроковим ресурсом економічного зростання [18]. Це та соціально-економічна субстанція, яка становить сприйняття чи не сприйняття громадянами існуючої системи розподілу та соціального захисту. У сучасному економічному світі довіра визначається як ставлення до економічних суб'єктів та інститутів, що виражає певний рівень довіри відповідно до їхньої поведінки образу цієї поведінки без актуалізації самих основ цієї довіри [20].

«Свобода сильним, підтримка слабким» – найвище правило, так би мовити, гасло соціальної політики. Проте вважаємо за необхідне спростувати цю тезу, оскільки «свободою сильного» можна вважати ту свободу пересування, яку ми дотримуємося в Україні. Тому, на наш погляд, сучасний вислів соціальної держави з розвиненою сферою соціального захисту має звучати так: «Допомагайте сильним у саморозвитку (на законних підставах) та допомагайте слабким у самоствердженні».

1.2. Нормативно-правові основи структурних компонентів соціального захисту населення

Соціальний розвиток як ключовий складник політики держави офіційно завжди визнавалася в Україні одним із пріоритетних. Процес формування соціальних стандартів та створення системи соціальних стандартів, гарантій та нормативів розпочався в державі ще у 1999 році із прийняттям Закону України

«Про прожитковий мінімум» [53] та у 2000 році Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [35]. Упродовж багатьох років у державі спостерігається спрямованість нормативно-правового регулювання в бік пом'якшення законодавства щодо відповідальності при порушенні норм соціальної нерівності.

Державний соціальний захист у найширшому сенсі розуміється як державна політика та цілеспрямовані дії, а також відповідна ресурсна база, насамперед – кошти держави і суспільства. Саме вони забезпечують людині, соціальній групі, соціальному класу, населенню країни загалом комплексне, всебічне вирішення різних проблем, спричинених соціальними ризиками, які можуть призвести (або вже призвели) до повного чи часткової втрати зазначеними суб'єктами можливості здійснення конституційних прав, гарантій, свобод та законних інтересів, економічної самостійності, реалізації принципів соціальної справедливості та суспільного блага [69].

У вузькому значенні державний соціальний захист являє собою сукупність заходів та відповідних конкретних механізмів, розгорнутих державою для акумулювання необхідних ресурсів та впровадження ефективних механізмів підтримки реальних доходів та соціально прийняттого рівня споживання соціально незахищених груп та верств населення, насамперед інвалідів, безробітних та деяких (особливих, ризикованих) ситуаціях - та інші економічно слабкі верстви [69]. Держава організовує соціальний захист, що включає систему соціального страхування, соціальних гарантій, соціальної допомоги, систему пенсійного фінансування, пільги, компенсації, медичне та інше соціальне обслуговування (додаток А).

Запропонований нами аналіз структурних компонентів системи соціального захисту дозволяє констатувати, що у науковій літературі досі немає єдиного універсального підходу до виділення структури системи соціального захисту населення України. На наш погляд, це пов'язано з тим, що:

- існування широкого кола та суттєвих відмінностей та протиріч між критеріями, які можуть бути покладені в основу структурних компонентів системи соціального захисту;
- наявність наукових розбіжностей щодо визначення відповідних категорій «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «система соціального захисту» тощо та розбіжностей у думках вчених та фахівців;
- наявність протиріч щодо ролі та місця держави в системі соціального захисту, нечіткість визначення компонентів системи соціального захисту.

Автори багатьох публікацій пропонують різні підходи щодо визначення структури соціального захисту. Заслужовує на увагу підхід П. Шевчука, який виділяє три складові системи соціального захисту:

- 1) соціальна допомога;
- 2) соціальне страхування;
- 3) соціальна справедливість (рис. 1.2) [72].

Вчений стверджує, що надання соціальної допомоги означає підвищення рівня споживання економічно слабких сімей за рахунок зниження рівня споживання економічно сильних сімей з метою полегшення бідності перших [72].

Однак, ми вважаємо цей аргумент спірним. Зрештою, необхідно з'ясувати, які сім'ї є «економічно слабкими» та «економічно сильними», та показати механізм перерозподілу.

Соціальне забезпечення захищає громадян від явищ, притаманних суспільству загалом і цілком передбачуваних окремими особами, як-от: очікувана тривалість життя, бідність, хвороби, інвалідність тощо.

За П. Шевчуком, соціальна справедливість означає компенсацію (матеріальну чи іншу) людям у разі непередбачених подій [72]. Хоча у своїй схемі автор виділяє лише аварію на Чорнобильській АЕС, на наш погляд,

необхідно враховувати різні природні та техногенні катастрофи (повені, цунамі та ін.).

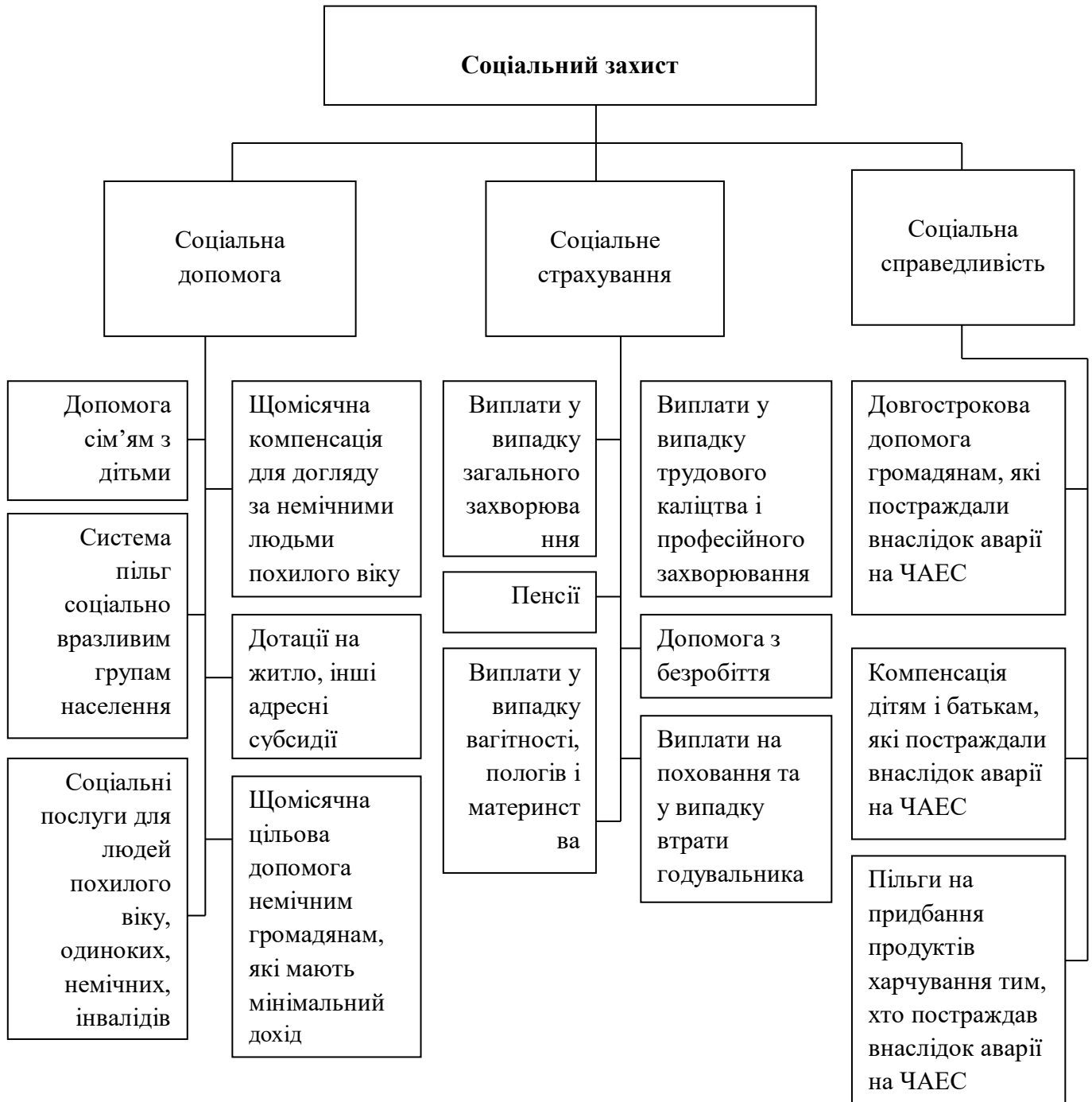

Рис. 1.2. Складові структури соціального захисту населення

Примітка. Складено автором на основі джерела [72].

Крім класичних компонентів (соціальна допомога, соціальне страхування та соціальна справедливість), вчений виділяє інші компоненти сучасної системи

соціального захисту: захист прав дітей; рання імунізація; сприяння освіті та підвищення кваліфікації населення; соціальна робота в малозабезпечених сім'ях та послуги самотнім літнім та непрацездатним громадянам; соціальні послуги для дітей-інвалідів; активна політика ринку праці; гендерна політика; навчання соціальних працівників тощо.

Більш детальну структуру соціального захисту запропонувала дослідниця А. Халецька. У ній виділяються такі компоненти:

- державна допомога сім'ям з дітьми (одноразова допомога при народженні дитини, допомога з догляду за дитиною до трьох років, допомога на дітей військовослужбовців, допомога з пологів та родів жінкам, які перебувають на обліку в ЦЗ, допомога на дітей самотнім матерям, допомога на дітей під опікою тощо);

- пенсії (пенсії за особливим статусом: держслужбовцям, народним депутатам, журналістам, працівникам Національного банку, прокурорам, суддям, вченим, ліквідаторам аварії на Чорнобильській АЕС, військовослужбовцям та ін.; трудові пенсії, пенсії за вислугу років, пенсії за втрату годувальника, пенсії по інвалідності; соціальні пенсії: особам, які не мають стажу роботи з поважних/неповажних причин);

- соціальна допомога (догляд на дому за самотніми непрацездатними громадянами, соціальна та медична реабілітація, побутові послуги);

- субсидії на житлово-комунальні послуги (на плату за користування житловим приміщенням або його утримання, на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого побутового палива, на водо-, тепло-, газопостачання, водовідведення, електроенергію) [71, с. 380].

Тому після аналізу структури систем соціального захисту вітчизняних учених виникають питання, які потребують поглибленого розгляду. Вивчаючи різні підходи та погляди на структуру державної системи соціального захисту

населення, ми дійшли висновку, що її визначальними структурними елементами є:

- соціальне страхування;
- соціальна підтримка;
- соціальні гарантії та стандарти;
- соціальні послуги (рис. 1.3).

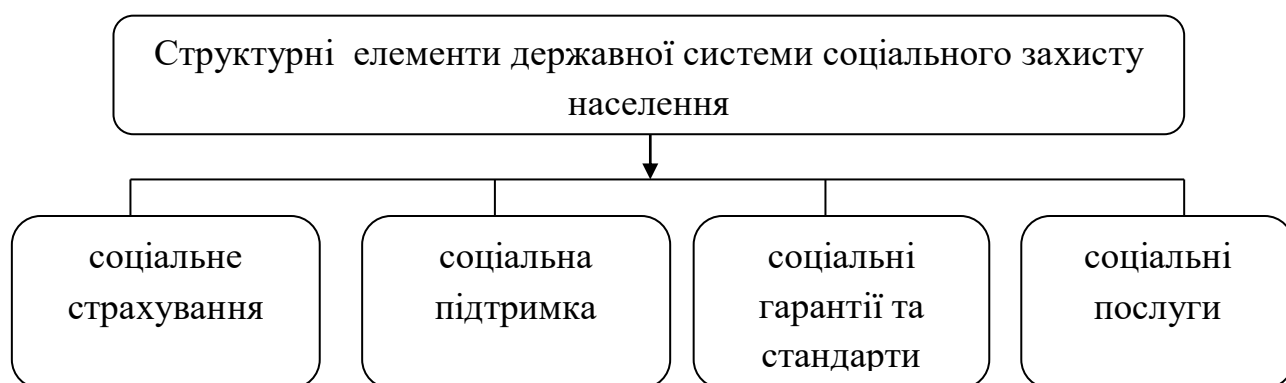

Рис. 1.3. Структурні елементи державної системи соціального захисту населення

Примітка. Складено автором.

Обов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків та гарантій, що передбачає надання соціального захисту, до якого входять: матеріальна допомога громадянам на випадок хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття через обставини, що перебувають поза їхнім контролем, а також по старості та в інших випадках, передбачених законодавством, за рахунок коштів, що утворюються внаслідок сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами а також бюджетних та інших джерел, передбачених Законом України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [22].

Існує два види соціального страхування:

1) обов'язкове (державне пенсійне страхування; державне страхування на випадок тимчасової непрацездатності та витрати на поховання; державне

медичне страхування; державне страхування по безробіттю; державне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, що спричинили втрату працездатності);

2) добровільне (медичне та пенсійне страхування).

Добровільне соціальне страхування ще не набуло поширення серед населення України, але ми вже можемо простежити появу цього виду страхування в Україні.

Соціальна допомога суттєво відрізняється від соціального страхування. Основна відмінність полягає в тому, що на соціальну допомогу може претендувати лише особа, яка перебуває у скрутному матеріальному становищі, за певними критеріями, встановленими законодавством.

Натомість соціальні допомоги надаються незалежно від коштів, за умови, що особа застрахована та сплачує одноразовий внесок соціального страхування. Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [45] такий внесок вважається консолідованим страховим внеском, збір якого в системі обов'язкового державного соціального страхування є обов'язковим та у регулярних у встановлених законом випадках, передбачених для забезпечення захисту прав застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат (послуг) у рамках застосовних видів обов'язкового страхування державного соціального страхування [4].

Необхідною умовою функціонування ефективної системи соціального захисту є державні соціальні гарантії. Відповідно до Закону «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000 р.) до них належать:

- мінімальна заробітна плата;
- мінімальний розмір пенсії по старості;
- неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

– розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат [35].

Сюди також належать: пільги; державні гарантії щодо життєвого рівня населення, що постраждав внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, а також щодо розмірів виплат в організаціях та установах, що фінансуються з бюджетів усіх рівнів, стипендій для студентів профтехучилищ та студенти вищих державних навчальних закладів; індексація доходів населення для підтримки достатнього рівня життя громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів при зростанні цін; надання гарантованих обсягів соціально-культурних, житлово-комунальних послуг, транспортних, побутових послуг та послуг у сфері освіти, охорони здоров'я та ін; надання пільгових умов задоволення потреб у товарах і послугах окремих категорій громадян, які потребують соціальної допомоги. Базові державні соціальні гарантії, що є основним джерелом засобів для існування, не повинні бути нижчими за базову норму – встановлений прожитковий мінімум [53].

Далі ми розглянемо систему соціальних послуг як останній інструмент системи соціального захисту та її невід'ємну частину. У багатьох наукових джерелах питанням соціальних послуг приділяється замало уваги. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. визначив, що такі послуги є комплексом заходів, спрямованих на надання допомоги особам, конкретним соціальним групам, які перебувають у важких життєвих обставинах і не можуть впоратися з ними самотійно з метою вирішення своїх життєвих проблем [55].

Закон також визначив основні засади, форми, види та суб'єкти отримання соціальних послуг. Отже, система соціального обслуговування ґрунтується на наступних принципах:

– допомога людям, які опинилися у складних обставинах, з якими вони не можуть впоратися наявними у них засобами та можливостями;

- попередження виникнення складних життєвих обставин;
- створення умов для самостійного вирішення життєвих проблем, що виникають.

Соціальні послуги фінансуються з державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, внесків на соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертв), коштів одержувачів соціальних послуг тощо [55].

Аналіз структурних компонентів соціального захисту населення України дає підстави стверджувати, що існуюча структура є розгалуженою, широкоохоплюючою, але певною мірою несправедливою, через що функціонування деяких її компонентів потребує коригування та модернізації відповідно до поточних реалій.

РОЗІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНІ

2.1. Аналіз показників діяльності соціального захисту населення Хмельницького району

У 2021 році в Хмельницькому районі діяльність соціального захисту населення була спрямовані на реалізацію державної політики щодо соціального захисту ветеранів війни та осіб, які підпадають під дію Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [56], щодо соціального захисту осіб, які переселяються, з тимчасово окупованих територій та районів проведення антитерористичної операції, реабілітація інвалідів, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, ветерани війни, підтримка сім'ї, питання сім'ї та дитини, попередження сімейного насильства, боротьба з торгівлею людьми, забезпечення рівноправності чоловіків та жінок, призначення та виплата державної соціальної допомоги, цільових грошових компенсацій, допомог та інших соціальних виплат, надання субсидій на відшкодування витрат на житлово-комунальні послуги, придбання зрідженого нафтового газу, твердопаливного та рідинного палива, побутового палива та електроенергії на оплату житлово-комунальних послуг.

На обліку в управлінні соціального захисту населення Хмельницької райдержадміністрації зареєстровано 10901 особа, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», зокрема:

4857 – учасників бойових дій, з них 3621 учасник від АТО/ООС;

3771 – учасників війни, зокрема 15 учасників АТО/ООС;

1036 – інвалідів війни, зокрема 125 учасників АТО/ООС;

1237 осіб є членами сімей загиблих (померлих) учасників війни, з них 88 членів сімей померлих (загиблих) учасників АТО/ООС.

У 2021 році відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» проведено 19 засідань комісії з визначення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни та члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни. Відповідно до статті 7, пунктів 8, 9, статті 10 Закону встановлено та оформлено статус інваліда війни та члена сім'ї померлого ветерана війни, а саме: член сім'ї померлого ветерана війни – 30 осіб, 4 особи з інвалідністю внаслідок війни. Відповідно до статті 7 ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» видано 68 посвідчень особам з інвалідністю внаслідок війни.

У 2021 році встановлено статус 2 ветерана війни.

У 2020 році проведено 7 засідань комісії щодо визначення статусу інвалідів війни та членів сім'ї померлого (померлого) учасника бойових дій, статус визначено 6 особам.

У 2019 році проведено 6 засідань комісії щодо визначення статусу інваліда війни та члена сім'ї померлого учасника бойових дій, статус визначено 6 особам.

Протягом 2019-2021 року забезпечено надання послуг санаторно-курортного лікування пільговим категоріям громадян та виплати їм грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування, а саме: (табл. 2.1).

Аналізуючи таблицю 2.1 бачимо, що забезпечення путівками на санаторно-курортне лікування у 2020 р. скоротилося. Зокрема у зв'язку з інвалідністю внаслідок війни на 5 путівок менше в порівнянні з 2019 р.; – учасників бойових дій на 4 путівки менше; та осіб з інвалідністю від загального захворювання на 7 путівок. І в загальному забезпечення путівками

на санаторно-курортне лікування у 2020 р. становило 28 путівок, що на 16 менше від 2019 р.

Таблиця 2.1

Забезпечення путівками на санаторно-курортне лікування

Показник	2019 р.	2020 р.	Відхилення, 2020-2019рр.	2021 р.
Забезпечено путівками на санаторно-курортне лікування, з них:	44	28	-16	397
з інвалідністю внаслідок війни	7	2	-5	183
учасників бойових дій	16	12	-4	86
осіб з інвалідністю від загального захворювання	21	14	-7	128

Примітка. Складено автором.

Соціальний захист осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, одиноких непрацездатних громадян.

Протягом 2021 року в Хмельницькому районі забезпечено надання комплексних реабілітаційних послуг 86 дітям з інвалідністю відповідно до укладених двосторонніх договорів на комплексну реабілітацію дітей з інвалідністю у реабілітаційних установах у сумі 1 596,6 тис. гривень.

Крім того, 5 осіб з інвалідністю та 14 дітей з інвалідністю отримали направлення для надання комплексних реабілітаційних послуг у реабілітаційних установах, які перебувають у віданні Міністерства соціальної політики.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 999 від 19.07.2006 «Про затвердження Порядку надання автотранспортних засобів для осіб з інвалідністю» [42] зареєстровано 588 осіб з інвалідністю для надання спеціальних транспортних засобів, з яких: 19 – першочергове отримання (особи з інвалідністю внаслідок Великої Вітчизняної Війни), 44 – отримання поза

чергою (особи з інвалідністю у зв'язку з війною), 525 - загальна черга осіб з інвалідністю із загальними захворюваннями.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 р. № 228 «Про порядок та розмір грошової компенсації за бензин, ремонт та технічне обслуговування автомобілів та за транспортне обслуговування» [52] грошова компенсація у розмірі 181 367,96 грн. була виплачена 380 особам.

У 2021 році управлінням опрацьовано 23 976 заяв та пакетів документів на призначення (перерахунок) усіх видів державної соціальної допомоги, у тому числі: 12 058 державних соціальних допомог, 10 406 житлових допомог, 1345 пільг та 167 інших компенсаційних виплат. Через сервіс «Е-Малятко» надійшло 3431 електронне звернення. Також у 2021 році було зареєстровано 1500 ВПО з 953 сімей, які приїхали до Хмельницького району з АР Крим, Луганської та Донецької областей України, 277 громадян, які звернулися, щомісяця отримували адресну допомогу на покриття видатків на проживання, у тому числі на оплату комунальних послуг.

Усіх видів призначень державної соціальної допомоги, компенсаційних виплат та грошової допомоги виділено 23083 одержувачам на суму 578274900,74 грн.

Більш детально розглянемо інформацію щодо найбільших призначень державної соціальної допомоги за 2019-2021 рр. у таблиці 2.2.

З огляду на табл. 2.2 бачимо, що відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу сім'ям з дітьми» у 2021 р. на обліку в управлінні перебуває 5965 осіб, проведено нарахування на суму 143526,2 тис. грн; у 2020 р. перебувало 1379 осіб, проведено нарахування на суму 30017 тис. грн., що у рази менше від 2021 року (відповідні дані пов'язані із утворенням Хмельницького району 19 липня 2020 року згідно із Постановою Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року в рамках Адміністративно-територіальної реформи в Україні [60]); натомість у 2019 р. перебувало 1852

особи, проведено нарахування на суму 35068,1 тис. грн., що на 5051,1 тис. грн більше від 2020 р.

Таблиця 2.2

Призначення видів державної соціальної допомоги

Показник		2019р.	2020р.	2021р.
Закону України «Про державну соціальну допомогу сім'ям з дітьми»	осіб	1852	1379	5965
	проведено нарахування, тис. грн.	35068,1	30017,0	143526,2
Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»	сімей	170	216	1711
	проведено нарахування, тис. грн.	7287,2	7981,5	112565,3
постанови Кабінету Міністрів України «Про надання тимчасової допомоги, батьки яких ухиляються від сплати аліментів»	осіб	21	13	120
	проведено нарахування, тис. грн.	283,5	264,1	871,4

Примітка. Складено автором.

Далі проаналізуємо інформацію станом на 1 січня 2022 року:

— відповідно до ЗУ «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [36] на обліку в управлінні зареєстровано 1711 сімей, проведено нарахування на суму 112 565,3 тис. грн.; у 2020 р. – 216, що на 46 сімей більше від 2019р. Тобто з огляду на 2019-2020рр. спостерігаємо у районі зростання кількості малозабезпечених сімей.

— відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про надання тимчасової допомоги, батьки яких ухиляються від сплати аліментів», на обліку в управлінні перебуває 120 осіб, проведено нарахування на суму 871,4 тис. грн. [48];

— відповідно до ЗУ «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» зареєстровано та отримують допомогу 2 579 осіб, виплачено допомогу на суму 6 543,66 тис. грн. [37];

— відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним» перебувають на обліку 2 386 осіб, яким виплачено допомогу в розмірі 34411,5 тис. грн. [49];

— згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про підвищення розмірів державної допомоги окремим категоріям громадян» компенсаційні виплати особі, яка здійснює догляд за особою з інвалідністю I групи або особою, яка досягла 80 років отримує 1683 особи, яким нараховано та виплачено допомоги на суму 789,4 тис. грн. [51];

— згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення та виплати державної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» виплачено 46 прийомним сім'ям та 7 сімейним будинкам на суму 9620,44 тис. грн.[43];

— відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату», в управлінні зареєстровано 252 особи, які отримали допомогу на суму 5 729,63 тис. грн.[44];

— відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання соціальної підтримки багатодітним сім'ям» допомогу на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях, отримають 417 сімей, яким виплачено допомогу у розмірі 47 040,3 тис. грн.[7];

— відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» відшкодування вартості послуг з нагляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»» отримали компенсацію 48 осіб, яким було виплачено компенсацію у розмірі 1218,9 тис. грн. [5];

— відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання при народженні дитини одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» виплачено грошової компенсації вартості одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» 1 656 особам на суму 9 212,15 тис. грн. грн. [6];

— згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» 35 матерям-героїням було виплачено одноразову матеріальну допомогу у розмірі 794,5 тис. грн.[34];

— надано допомогу на суму 188,9 тис. грн. 12 особам, які здійснюють догляд за дітьми з тяжкими перинатальними ураженнями нервової системи, тяжкими вродженими вадами розвитку, рідкісними захворюваннями, онкологічними, онкогематологічними захворюваннями, ДЦП, тяжкими психічними розладами, цукровим діабетом I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органу, потребує паліативної допомоги, та яким не встановлено інвалідність.

З метою соціального захисту багатодітних сімей у Хмельницькому районі ведуться бази даних та реєстри багатодітних сімей, надаються пільги та призначається соціальна допомога цій категорії сімей.

На рис. 2.1. і 2.2 зображено динаміку кількості багатодітних сімей за 2019-2021рр. та структуру багатодітних сімей, що проживає у Хмельницькому районі станом на 2021 р.

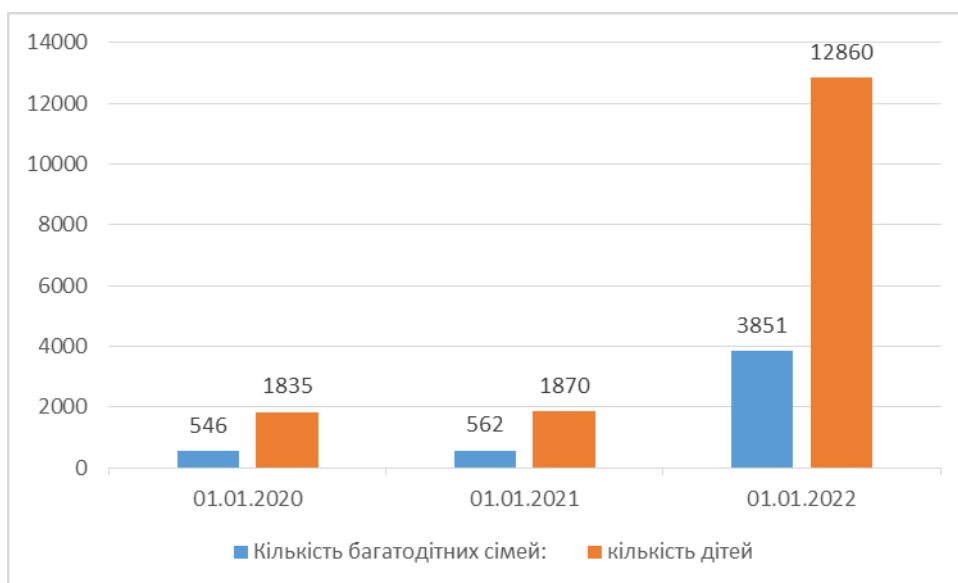

Рис. 2.1 Динаміка кількості багатодітних сімей за 2019-2021рр.

Примітка. Складено автором.

Станом на 01.01.2022 в Хмельницькому районі проживає 3851 багатодітна сім'я, в яких виховується 12860 дітей. Сімей з 3-ма малолітніми та неповнолітніми дітьми – 2966, з 4-ма – 574, з 5-ма – 198, з 6-ма – 59, з 7 дітьми – 32 сім'ї, з 8 дітьми – 16 сімей, з 9 дітьми – 2 сім'ї, з 10 дітьми і більше – 4 сім'ї. В 2021 році багатодітним сім'ям видано 327 посвідчень батьків та 836 посвідчень дітей з багатодітної сім'ї (Рис. 2.1, 2.2).

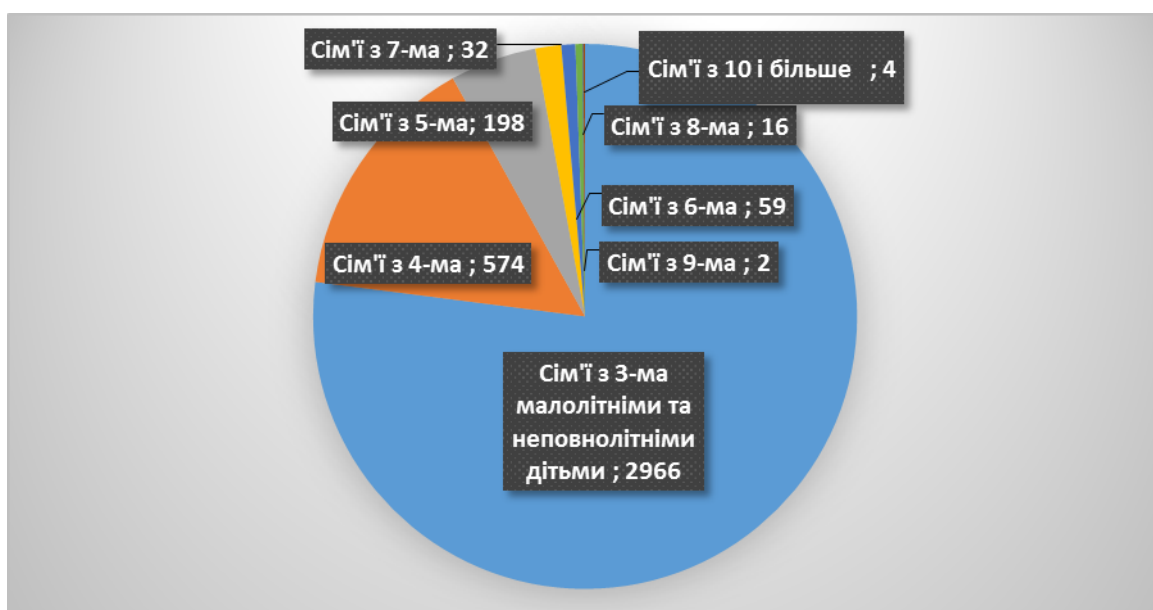

Рис. 2.2 Структура багатодітних сімей, що проживає у Хмельницькому районі станом на 2021 р.

Примітка. Складено автором.

Станом на 01.01.2021 року в районі нараховується 562 багатодітні сім'ї, де виховується 1870 дітей. З початку 2020 року видано 61 посвідчення батьків та 131 посвідчення дитини з багатодітної сім'ї.

Станом на 01.01.2020 року в районі нараховується 546 багатодітних сімей, де виховується 1835 дітей. За 2019 рік видано 142 посвідчення батьків та 366 посвідчень дитини з багатодітної сім'ї.

Пільги щодо оплати житлово-комунальних послуг.

В управлінні на обліку перебувають 71 777 осіб, які мають право на пільги згідно із законодавством України, з них 38 872 особи користуються пільгами на житлово-комунальні послуги у Хмельницькому районі (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Кількість осіб, що користуються пільгами на житлово-комунальні послуги у Хмельницькому районі за 2021 р.

Категорії пільговиків:	осіб
ветеранів війни, з них:	10857:
- учасників бойових дій, з них учасників АТО/ООС;	4816/3337
- учасників війни, з них учасників АТО/ООС;	3903/120
- членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, з них загиблих(померлих) учасників АТО/ООС, загиблих Героїв Небесної Сотні;	1168/90
- осіб з інвалідністю внаслідок війни, з них учасників АТО/ООС;	964/118
- постраждалих учасників Революції Гідності	6
- дітей війни	23644
- ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та інші	603
- багатодітних сімей	2683
- осіб, які мають статус постраждалого від наслідків аварії на ЧАЕС	1085

Примітка. Скалено на основі джерела

З метою надання пільг щодо оплати житлово-комунальних послуг було забезпечено наповнення Єдиного державного автоматичного реєстру пільговиків (ЄДАРП): щоденно фіксувалися електронні картки та зміни до них, а також збереження бази даних.

Щомісяця обробляються списки (перевірка) пільговиків з некоректними даними (у 2021 році – 8102 особи) та вносяться зміни до електронних карт

померлих людей (у 2021 році – 5098 осіб). Йде постійна зв'язка з наявності подвійних карток пільговиків, внесення даних у специфікації послуг, тарифів та підготовка заявок на отримання єдиного коду банку пільговиків для зарахування коштів у безготівковій формі.

2.2. Організаційне забезпечення управління соціального захисту населення Хмельницької райдержадміністрації

Управління соціального захисту населення Хмельницької районної державної адміністрації Хмельницької області (далі - Управління) формується головою районної державної адміністрації, входить до складу Хмельницької районної державної адміністрації та забезпечує в рамках Хмельницького району виконання поставлених перед Управлінням завдань.

У 2021 році до управління соціального захисту населення Хмельницької райдержадміністрації надійшло 7 317 вхідної кореспонденції. На контактну урядову гарячу лінію через районну державну адміністрацію надійшло 1304 звернень, безпосередньо до управління надійшло 1 461 звернень від громадян та 4 552 листи від установ, підприємств та організацій.

Для отримання консультацій, роз'яснень та відповідей громадяни використовують засоби зв'язку, телефонуючи за адміністративними номерами, отримуючи необхідну інформацію на сайті райдержадміністрації (<https://km-rda.gov.ua>) та надсилаючи листи на адресу електронної пошти (adm@km-rda.gov.ua) (отримано 4552 вхідної кореспонденції та 5647 вихідних документів).

З впровадженням системи електронного документообігу органів виконавчої влади (СЕД ОВВ) АСКОД у грудні 2021 року прийнято, опрацьовано та надіслано 71 документ.

Робота зі зверненнями громадян в управлінні здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян» [46], Указу Президента України від 7 лютого 2008 р. № 109 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [50], Типова інструкція з ведення діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55, Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 року № 348.

Ведуться журнали особистих прийомів громадян, що забезпечує об'єктивний розгляд порушених питань. Основні питання громадян, що порушувались, стосувалися виділення субсидій на житлово-комунальне обслуговування та державної соціальної допомоги.

Реалізація права громадян на звернення забезпечується, зокрема, своєчасною підготовкою відповідей та проведенням особистого прийому громадян за графіками, які затверджує адміністрація. Крім того, співробітники щодня консультують громадян телефоном. У тих випадках, коли питання, порушені в письмових скаргах, виходили за межі компетенції адміністрації, вони передавалися до відповідних державних органів.

В управлінні є громадська приймальня, обладнана безбар'єрним доступом для людей з обмеженими фізичними можливостями відповідно до державних будівельних норм, включаючи кнопку виклику, приміщення обладнані інформаційними табличками з рельєфними друкованими вивісками (шрифтом Брайля).

На сайті державної адміністрації Хмельницького району в управлінні соціального захисту населення розміщено графіки особистих прийомів громадян та роз'яснення з питань, порушених громадянами у своїх зверненнях. Усі звернення громадян реєструються та розглядаються у строки, встановлені чинним законодавством. Громадяни отримують відповіді на всі питання, поставлених у зверненнях в установленому порядку.

У 2021 році у Хмельницькому районі створено Координаційні ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії побутовому насильству та протидії торгівлі людьми у всіх територіальних громадах району, розроблено плани екстрених заходів щодо боротьби та запобігання побутовому насильству в сім'ї.

Створено базу даних відповідальних осіб сільських, селищних та міських рад Хмельницького району з питань протидії та запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми, до якої включено представників усіх територіальних громад Хмельницького району та базу даних спеціалізованих установ та служб підтримки щодо жертв домашнього насильства.

У Хмельницькому районі діють 24 спеціалізовані установи та служби підтримки жертв домашнього насильства, 11 з яких створено у 2021 році (Мобільні бригади в Городоцькій Красилівській міських, Вінковецькій, Летичівській, Старосинявській селищних та Заслучненській, Лісовогринівецькій, Розсошанській сільських радах), а саме:

1) Хмельницький обласний центр соціально-психологічної допомоги, який виконує функції притулку, в якому можуть бути жертви домашнього насильства на строк до 90 днів.

2) Дві кризові кімнати:

- у громадській організації "Тепло рідних сердець" у м. Хмельницькому;
- у Центрі соціальної підтримки та адаптації міста Хмельницького.

3) П'ятнадцять Мобільних бригад.

4) Два кризові центри:

- у Краси́лівській міській раді;
- у міській раді Старокостянтинова.

5) Два колл-центри:

- послуга «Телефон довіри» у Центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді м. Хмельницького;
- та «Телефон довіра» при обласному управлінні охорони здоров'я.

Розроблено та затверджено Заходи щодо забезпечення у Хмельницькому районі виконання обласних заходів з метою виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», роботі яких значна увага приділяється щодо запобігання гендерному насильству.

Ведеться робота щодо налагодження тісної взаємодії суб'єктів, які реалізують заходи у сфері профілактики та протидії насильству в сім'ї та гендерному насильству.

Ведеться робота з упорядкування діяльності, пов'язаної із взаємним інформуванням органів місцевого самоврядування та поліції у справах про домашнє насильство. 2021 року до правоохоронних органів Хмельницького району надійшло 865 звернень від громадян, які постраждали від домашнього насильства. Загалом у підрозділах поліції Хмельницького РУН ГУНП області перебуває на обліку 1346 осіб (1 271 чоловік і 75 жінок), 6 осіб, що вчинили домашнє насильство, пройшли програму для кривдників.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 696-р «Про затвердження розподілу обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, у 2021 році»:

Волочиська міська рада використала субвенції з держбюджету у розмірі 3088 621 грн на реконструкцію будівлі та створення житла для постраждалих від домашнього насильства та придбання автомобіля для виїзної бригади.

Красилівська міська рада витратила 4520378 грн., а саме: проведено капітальний ремонт притулку для жертв домашнього та/або гендерного насильства, придбано обладнання та автомобіль для виїзної бригади;

Громада Солобковецької області на 355202 гривні виділила на створення кризової кімнати для жертв домашнього насильства, влаштовану у приміщенні поліклініки.

У 2021 році прийнято та занесено до бази даних ЄДАРП від пільговиків 3210 документів на надання пільг щодо оплати житлово-комунальних послуг, у тому числі 666 учасників АТО/ООС.

У зв'язку з реалізацією моделі прийому документів на надання пільг у 2021 році з використанням програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» опрацьовано та занесено до бази даних ЄДАРП 1400 заяв із відповідними документами від пільговиків.

Відповідно до Порядку надання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 373 «Деякі питання надання субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі» (із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 807) [8] розрахунок допомоги з виплати житлово-комунальних виплат здійснюється за двома механізмами:

- у грошовій формі – шляхом перерахування коштів на рахунок одержувача, відкритий у затвердженому структурним підрозділом соціального захисту населення банку;

- у безготівковій формі – шляхом перерахування на розрахунковий рахунок Мінсоцполітики у АТ «Ощадбанк» на підставі договору, укладеного

між Мінсоцполітикою та АТ «Ощадбанк» з наступним перерахуванням на рахунки управителів, виконавці комунальних послуг.

У 2021 році грошова допомога у розмірі 137081150,71 грн. призначено 15841 особі, яка отримувала допомогу на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива та зрідженого газу за рахунок коштів державного бюджету, з них 9570 особам видано у безготівковій формі на суму 81 700 394,33 грн, готівкою 6 275 особам на суму 55 380 756,38 грн.

Пільговикам видано 1145 довідок про розмір наданої допомоги, перебування/неперебування у реєстрі.

У 2021 році здійснено витрати на виплату державної соціальної допомоги, житлових пільг та інших обов'язкових виплат населенню:

- за рахунок коштів державного бюджету на суму 1 116 721 436,00 грн.,
- за рахунок коштів місцевого (обласного) бюджету на суму 478 560,83 грн.

1 861 658,93 грн. як грошова компенсація сплачено за необхідне житло для окремих категорій осіб, які захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, та членів їх сімей за рахунок дотаційних фондів державного бюджету місцевому бюджету 1 особі війни II групи (учасник АТО) та батькові загиблого військовослужбовця, який брав участь у АТО.

Отже, соціальна політика на місцевому рівні здійснюється обласними та районними Управліннями праці та соціального захисту населення, сільськими та селищними центрами праці та соціального захисту населення у складі державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування мають значні повноваження у сфері соціального захисту населення. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» [47] докладно визначено, які питання належать до компетенції виконавчих органів сільських, селищних та міських рад. Йдеться про: вирішення питань

допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (загиблих або зниклих безвісти) воїнів; інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям, які будують індивідуальні будинки; організація малозабезпечених пенсіонерів, будинків інвалідів, побутового обслуговування, реалізація товарів у спеціалізованих магазинах та спеціалізованих відділах за соціально прийнятними цінами, безкоштовне харчування та ін.

Крім того, виконавчі органи місцевих рад усвідомлюють проблеми реалізації повноважень, делегованих ним органами місцевого самоврядування.

Повноваження місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту багато в чому доповнюють один одного та спрямовані на досягнення спільної мети – створення та розвиток ефективної системи соціального захисту населення на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНІ

3.1. Шляхи удосконалення соціального захисту населення в регіоні

Необхідною умовою сталого розвитку є соціальна стабільність у суспільстві. Економічне зростання багато в чому залежить від стратегії та тактики державного регулювання, визначення пріоритетів та напрямів соціальної політики, відповідних ринкових відносин, спрямованих на забезпечення соціального захисту та безпеки населення.

В умовах ринкової та європейської інтеграції визначальним питанням, яке постає перед Україною так і перед регіоном, є прийняття прозорого та чіткого плану дій щодо ефективного державного регулювання системи соціального захисту. Це має йти пліч-о-пліч з розвитком високої якості життя та підвищенням добробуту населення за рахунок впровадження високих соціальних стандартів та створення в країні здорового соціального клімату. Як зазначалося вище, державна політика спрямована на відновлення довіри населення до інститутів держави та довіри до соціальної справедливості, яка формується за рахунок використання економічних та правових важелів державного впливу.

Дослідження показують, що державне регулювання нині неструктуроване, а основні загрози макроекономічній стабільності зберігаються:

- недосконалість законодавства;
- непослідовність політичних рішень;
- недостатній темп реформ;

– високий рівень корупції в державному секторі (це підтверджує 122 місце України серед 180 країн світу в грудні 2021 року за Індексом сприйняття корупції) [14] ;

– накопичення зовнішнього боргу;

– інфляція;

– нестабільність національної валюти та низька капіталізація вітчизняних банків;

– недосконалість податкової політики та нестабільність господарського законодавства;

– низький рівень інноваційності;

– зниження виробництва;

– нерівномірний розвиток міських та сільських територій.

Держава формує механізм інституційного регулювання у сфері соціального захисту населення та може спрямовувати свої зусилля у двох напрямках. Перший передбачає підтримку державних та недержавних інститутів у підтримці високого рівня життя та втручання у ключові механізми виробництва та розподілу. Деякі вчені називають такий підхід універсальним [21].

Другий напрямок соціальної політики спрямований на найбільш незахищені верстви населення і реалізується через підтримку малозабезпечених сімей, дохід яких нижчий за прожитковий мінімум, допомогу по безробіттю, пенсії по старості та інвалідності, мінімальні гарантії або гарантії доступу до медичного обслуговування.

В досліджуваному нами регіоні через постійний та хронічний дефіцит державного бюджету важелі державного регулювання в основному спрямовані на використання другого напрямку.

Особливо слід зазначити проблеми низької заробітної плати, масової неформальної (тіньової) зайнятості, що веде до ухилення від сплати податків,

практики заниження заробітної плати, значної диференціації доходів, на яку припадає значна частка багатих та бідних. Усе критичнішим є відхилення від курсу на зміцнення середнього класу населення, який, на наш погляд, є запорукою економічного зростання.

Що стосується соціального захисту населення, то вважаємо, що соціальний захист має бути спрямований не лише на вразливі соціальні групи незайнятого населення, а й на зайнятих у суспільному виробництві. Адже саме зайняті в суспільному виробництві створюють умови для підтримки соціально незахищених верств населення.

Найближчим часом для впровадження соціально-орієнтованої моделі економічного розвитку органам державної влади слід визначити два основні напрямки діяльності: 1) активна політика зайнятості; 2) адресна соціальна політика. Ця модель передбачає не лише соціальний захист, а й створення такого організаційно-економічного механізму, який сприяв би скороченню частини населення, яке потребує соціальної допомоги. Він повинен включати найкраще з того, що ефективно працює в країнах з ринковою економікою. Це:

- активно-превентивний характер політики соціального захисту;
- створення соціально-правових умов для реалізації економічної ініціативи громадян;
- оптимальний обсяг перерозподілу ВВП бюджетом на кожному етапі розвитку;
- активну участь приватних та громадських організацій у наданні соціальних послуг та пільг соціально незахищеним груп громадян;
- реалізація ідей соціальної солідарності та субсолідарності;
- пріоритет соціально незахищених груп громадян.

Як в Україні так і в Хмельницькому районі спостерігається тенденція до накопичення значної кількості проблем, частина з яких успадкована ще з

радянських часів. У зв'язку з цим виникає гостра необхідність державного регулювання соціального захисту:

1. Конституційні гарантії, закріплені у Конституції України. Вони не лише мають існувати, а й мають бути реалізовані у всіх органах державної влади. Ст. 3: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [17].

2. Удосконалення нормативно-правової бази та норм правового регулювання повсякденних потреб суспільства відповідно до європейських стандартів соціального захисту населення. Важливою передумовою є розробка Соціального кодексу України на основі концепції соціальної стандартизації, яка включає:

- соціальну стандартизацію у сфері доходів громадян, що забезпечує доступ до товарів та послуг, необхідних для відтворення людини (у розумних кількостях та якості життя);

- соціальну стандартизацію у сфері розподілу засобів громадського споживання, що дозволяють отримати доступ до товарів та послуг, необхідних для відтворення людини (при розумному рівні та якості життя). Також мають бути вирішені питання системи соціального законодавства, ієрархії та тимчасових, просторових та міжособистісних ефектів соціального законодавства, які унеможливають маніпуляції щодо обмеження соціальних зобов'язань держави [23].

3. Соціальне страхування. Воно має стати превентивним заходом проти бідності населення, а соціальна допомога має бути адресована лише незаможним та враховувати загальний дохід сім'ї. Єдиним винятком може бути допомога за народження дитини, яка має й надалі виявлятися в масштабах усієї

країни, враховуючи велику важливість підвищення народжуваності та створення рівних умов догляду за немовлятами.

4. Одержувачі державної допомоги. Це мають бути найменш захищені громадяни, обмежені в тих чи інших обставинах у можливості повноцінно працювати та забезпечувати себе необхідним мінімальним рівнем життя: соціальні пенсіонери; інваліди; діти сироти. Базовий розмір державної допомоги, формула та механізми її індексації відповідно до загальнооекономічної та нової динаміки, встановленої законом України, і таким чином звільнитися від політичних коливань чи коливань перед виборами.

5. Перетворення існуючої системи пільг, яка є фінансово неприйнятною, соціально несправедливою та значною мірою декларативною. Пільги, що виконують функцію соціальної підтримки вразливих верств населення, необхідно замінити адресною соціальною допомогою, забезпечити недопущення необґрунтованого відтворення контингенту пільговиків, а також надання допомоги, пов'язаної з відшкодуванням шкоди здоров'ю за формою та розміром, безпосередньо що залежить від ступеня та характеру шкоди. Професійні пільги мають бути зведені до мінімуму або зовсім виключені. На наш погляд, оплата має здійснюватися лише за пільги на послуги, надані державі та соціально незахищеним верствам населення в умовах ринкової економіки. Перехід на адресну соціальну допомогу в регіоні не просто неминучий, він життєво необхідний. Однак адресність слід розуміти не як масову монетизацію пільг та скасування чи скорочення пільг, а як диференціацію підходів у взаємодії держави з різними соціальними групами [70]. Тільки так держава може гарантувати всім громадянам гідний рівень життя, не перетворюючи при цьому соціальні зобов'язання на критичні ризики для економіки.

6. Підвищення стандартів оплати праці та щорічний моніторинг якості життя громадян. За результатами моніторингу мають бути проведені аналізи та внесені пропозиції щодо покращення якості життя громадян.

7. Пріоритетним напрямом короткострокового посилення гарантійної складової політики соціального захисту в Україні має стати завершення пенсійної реформи та остаточний перехід до трирівневої пенсійної системи. Найбільш актуальними завданнями щодо вдосконалення пенсійної системи в Україні є:

7.1. Удосконалення механізму призначення та індексації пенсій.

7.2. Законодавче регулювання гарантованого мінімального розміру пенсії.

7.3. Використання накопичувального обов'язкового пенсійного страхування.

7.4. Розвиток добровільного пенсійного страхування (приватних пенсійних фондів), особливо професійних пенсійних схем для фінансування дострокового виходу на пенсію працівників, зайнятих у шкідливих умовах.

7.5. Забезпечення прозорості пенсійної системи та кодифікація пенсійного законодавства.

7.6. У вік технічного прогресу дати можливість самостійно розраховувати свою пенсію та проводити просвітницьку роботу серед населення з розрахунку пенсій.

8. Посилення контролю над наданням житлової пільги задля недопущення її отримання громадянами з високими реальними доходами.

9. Здійснення поетапного перерозподілу тягаря внесків між страхувальниками та застрахованими та скорочення відрахувань, що сплачуються страхувальниками до Фондів соціального страхування.

Важливим напрямом державного регулювання є соціальний захист індивідуальних рівнів споживання. У частині непродуктивних товарів не враховуються сучасні життєві, навіть базові витрати: оренда житла, медичне

обслуговування, відпочинок, витрати на освіту (дошкільна, шкільна, вища). Мобільний зв'язок та Інтернет також виключені зі споживчого кошика. Для порівняння: споживчий кошик французів включає відвідування перукарні, предмети гігієни, витрати на нагляд за дітьми, оренду автомобілів, корм для кішок і собак, проїзд у таксі і т. д. У споживчий кошик британців входять продукти харчування, комп'ютерні ігри, акустична гітара, витрати на садівника, приватні школи та університети, список товарів для дому тощо. У Німеччині це означає відвідування фітнес-клубів, соляріїв, доставку піци, алкогольних напоїв тощо.

Необхідно:

10.1. Переглянути нинішній рівень прожиткового мінімуму, який дуже занижений.

10.2. Розрахувати новий споживчий кошик, який відбивав би мінімальне споживання товарів та послуг, необхідне задоволення основних соціальних і культурних потреб людини, а не для елементарного фізичного виживання (що простежується сьогодні).

10.3. Така ситуація не вимагає розробки та ухвалення окремого Закону України «Про споживчий кошик». Щоб виправити ситуацію, достатньо внести локальні зміни до Закону України «Про прожитковий мінімум» [53] щодо перезатвердження вмісту наборів непродовольчих товарів і послуг. Термін нових погоджень слід скоротити до трьох років, оскільки з цими наборами зміни у структурі споживання відбуваються швидше, ніж із продуктовим набором. Необхідно внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» [41]: удосконалити зміст наборів продовольчих, непродовольчих товарів та послуг на основі споживчого набору, який використовується для розрахунку Індексу споживчих цін, оновленого у

2012 р. Запропонований підхід визначається двома факторами, по-перше, зміст споживчого набору модернізований та відповідає реальним уподобанням українців. По-друге, такий підхід не потребує грошей та часу. Також необхідно оновити норми споживання та строки служби для кожного з трьох наборів у споживчому кошику.

11. Для більш ефективного використання бюджетних коштів на соціальний захист населення доцільно поєднувати соціальні програми, які виконують однакові функції. Наприклад, програма пільг з оплати житла та гуртожитку та програма житлової допомоги (вони виконують ідентичні функції – захист населення у сфері забезпечення певних норм житлових умов), які слід об'єднати в єдину програму та залежно від фактичних потреб підтримувати громадян шляхом забезпечення хоча б мінімальних житлових норм.

12. Необхідно невідкладно реформувати систему соціальних послуг та привести низку нормативно-правових актів у відповідність до міжнародних стандартів. Крім застарілої законодавчої бази, ще належить вирішити низку інших питань. Це:

12.1. Виявлення потреб населення у соціальних послугах з урахуванням специфіки кожного населеного пункту.

12.2. Взаємодія всіх економічних суб'єктів щодо надання соціальних послуг та децентралізації влади.

12.3. Врахування успішних практик соціального замовлення регіоні та країн-членів ЄС. Серед переваг громадських організацій доцільно виділити: - мобільність; гнучка комунікація із цільовою групою; відсутність багаторівневого регулювання діяльності; можливість залучення спонсорів; можливість розвитку альтернативних форм та методів надання соціальних послуг; свобода розробляти стратегію розвитку та приймати рішення.

12.4. Гідна оплата праці соціального працівника, адже за нинішніх умов професія соціального працівника – це непопулярна та не вигідна спеціальність.

Громадяни, які не можуть стояти осторонь соціальних проблем неблагополучних верств населення, обирають волонтерство як основну форму зайнятості.

12.5. Підготовка кваліфікованих кадрів для надання якісної допомоги людям з особливими потребами, людям похилого віку, сиротам, сім'ям з дітьми, ветеранам війни, учасникам АТО, незаможним, безпритульним тощо.

12.6. Збільшення соціальної реклами через установи, що надають соціальні послуги, створення інтернет-ресурсів з гарячою лінією, що постійно діє.

Згадаємо Євромайдан-SOS, який був і залишається волонтерським рухом – великій кількості нужденним було надано кваліфіковану та оперативну допомогу. Таке вікно допомоги можна і потрібно створити для всіх категорій уразливих верств населення та людей, які перебувають у скрутній життєвій ситуації.

13. Необхідно запровадити податкову систему, коли протиріччя між необхідністю сплачувати податки і небажанням їх платити зводяться нанівець. Тільки досконала податкова система, побудована за загальноприйнятими принципами, що полягає у загальній відповідальності (податки сплачують усі), стабільності (податки гарантовано сплачуються на встановленому державному рівні), соціальній справедливості (податки залежать від обсягу доходів та витрат), здатна суттєво впливати на розвиток національної економіки та забезпечувати соціальну справедливість у суспільстві [13].

14. Створення необхідних умов формування середнього класу регіону та країни в цілому. Адже, за різними даними, така частка в українському суспільстві оцінюється від 10% до 15%. Середній клас у демократичних країнах, що становить 60% населення цих країн, є гарантом соціальної стабільності, носієм державної ідеології та опорою демократичних перетворень.

Насамкінець зазначимо, що дуже важливо визначити чіткі завдання. Сьогодні нам потрібна чітка мета. Поки наміри уряду не будуть зрозумілі народу і не отримають його підтримки, не можна сподіватися успіху будь-якого починання. Диференційована політика має здійснюватися стосовно окремих груп населення з урахуванням їх цінностей. Старше покоління більшою мірою орієнтоване на цінність правопорядку, необхідності соціальної допомоги та державну підтримку, оскільки не може повністю адаптуватися до нового життя. Для цієї частини населення мають бути збережені звичні у минулому правила, види та форми соціальної допомоги.

Натомість молоде покоління більше покладається на свої сили і тому має мати можливість реалізувати свою ініціативу та створити сприятливі стартові умови.

3.2. Цифрова трансформація соціального захисту населення

Впровадження зручних онлайн-сервісів для отримання соціальних послуг у світі не є новиною. Такий досвід є у Франції, Канаді та США. Зокрема, у Канаді існує веб-портал, що містить інформацію про адміністративні послуги, згруповану у зручній для одержувача формі. Наприклад, на інформаційній сторінці є дві групи «Я прагну» та «Життєві ситуації», де споживач може легко знайти необхідну інформацію про страхування на випадок безробіття, розрахувати суму на особовому пенсійному рахунку тощо [61, с. 178].

М. М. Петрова зазначає, що на практиці розвиток електронних послуг реалізується за рахунок надання доступу до всіх держпослуг через централізований сайт, впровадження електронних адміністративних сервісів, які забезпечать доставку офіційних документів та форм для зберігання паперових документів, системи зв'язку з керівництвом та подання скарг, здійснення комплексних послуг із надання документів [28, с.22]. Метою

електронного уряду є розширення спектру державних послуг та надання доступу, зручності та вибору громадянам та компаніям, які шукають інформацію чи державні послуги. Сучасні концепції впровадження та надання e-Service вимагають створення систем управління, що базуються на комплексному підході. З метою підвищення ефективності надання електронних послуг вони мають бути розроблені з урахуванням потреб користувачів та забезпечувати легший доступ до послуг з їх обслуговування. Ця мета може бути досягнута за рахунок скорочення термінів їх надання, зниження вартості послуг, скорочення кількості документів і спрощення процедур, розробки способів надання комплексних послуг, розвитку способів електронних послуг, усунення та спрощення адміністративних регламентів [29, с. 150].

В Україні окремі аспекти цифровізації системи надання адміністративних та соціальних послуг зазначені у Плані заходів щодо реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки від 24 червня 2016 р. № 474 [38] та Концепції розвитку електронних послуг в Україні до 2020 року 16 листопада 2016 р. № 918 [57]. На наш погляд, слід зазначити, що, незважаючи на те, що ці нормативно-правові акти містять норми, що регулюють одну сферу, існує невідповідність між переліком послуг, що підлягають оцифруванню насамперед, та умовами їх реалізації. Наприклад, План заходів щодо реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки передбачає розвиток 80 послуг в електронній формі, а Концепція розвитку електронних послуг в Україні до 2020 року [57] згадує лише 45 з них. На наш погляд, це є наслідок непослідовності державної політики у цій сфері. Безлад на рівні програмних документів може затримати реалізацію заходів і унеможливити проведення послідовної державної політики електронного уряду.

У Законі України «Про соціальні послуги» [55] немає положень, що вказують на деяку цифровізацію у сфері їх надання. Вони передбачені в

Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р «Про схвалення стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» [59]. Зокрема, ця Стратегія передбачає створення Єдиного соціального реєстру в рамках Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, в якому будуть міститися відомості про одержувачів усіх видів соціальної допомоги з обов'язковим зазначенням їх статусу, права на їх отримання певного виду соціальної допомоги, а також відомості про здійснення такого права або його використання, реалізацію електронних інформаційних технологій для громадян з питань соціального захисту через мобільний зв'язок, електронну пошту, мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуги «Портал Дія», впровадження єдиного електронного документа у соціальній сфері у рамках Єдиної інформаційної системи соціальної сфери [58].

Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС) стала доступною в управліннях соціального захисту населення як у Хмельницькому районі так і по всій Україні.

Розробка електронного середовища (далі – е-середовище), яке матиме формат електронного державного порталу, на якому буде розміщено всю необхідну інформацію про надання соціальної допомоги та на базі якої створено електронну «інфраструктуру» для обміну даних між усіма учасниками процесу.

Обов'язковою умовою ефективного функціонування електронного середовища є створення необхідних баз даних у відповідних державних органах та установах, або узгодження існуючих баз даних з метою інтеграції їх у єдину інформаційну систему та забезпечення можливості обміну даними між ними.

Створення е - середовища є тим механізмом, який дозволить практично забезпечити «оборотність» потоку інформації між нею як центром управління, контролю та прийняття рішень та іншими учасниками соціальної підтримки як процесу. Звернення потенційного одержувача допомоги до органів соціального

захисту (будь то заповнення паперової заяви або реєстрація на сайті або в мобільному додатку тощо) ініціює інформаційні процеси збору, обробки, зберігання, поширення, подання та використання інформації на користь своїх користувачів.

Соціальний працівник готує електронні запити до відповідних міністерств та відомств, які дозволяють отримати повне уявлення про демографічні, економічні та соціальні характеристики заявника (і його сім'ї, якщо є потреба), що дає можливість визначити сферу застосування його індивідуальних потреб, а також йому (не навпаки, як це має місце в даний час) надавати всі види соціальної підтримки, яких він потребує. З цією метою соціальний працівник направляє інформацію про виявлені потреби у підтримці конкретного заявника до спеціалізованих соціальних програм та відділів (при призначенні допомоги у вигляді соціальних послуг або пілг), а також до банківської системи (при призначенні допомоги у вигляді соціальних виплат).

При цьому доступна, оперативна та повна статистична інформація про стан здійснення соціального захисту населення передається керівництву держави для формування державної політики у всіх сферах життєдіяльності (рис. 3.1).

Крім того, для повноцінного функціонування соціального захисту в електронному середовищі необхідно розробити спеціальні модулі, які відповідають за поетапне надання соціальної підтримки, а саме:

- модуль реєстрації заявників, у тому числі онлайн;
- модуль запитів до бази ідентифікаторів та перевірки інформації;
- модуль визначення права на певний вид допомоги та послуг (наприклад, за допомогою бальної методики) — це дозволяє уникнути суб'єктивних впливів щодо потреби;
- зокрема модуль-маршрутизатор, який направляє заявника на відповідні програми тощо, згідно до зібраної інформації про його потреби та права.

Також сучасні системи соціального захисту використовують інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення збору, передачі, зберігання, обміну даними та інших процедур, пов'язаних з інформацією про призначення та надання соціальної допомоги.

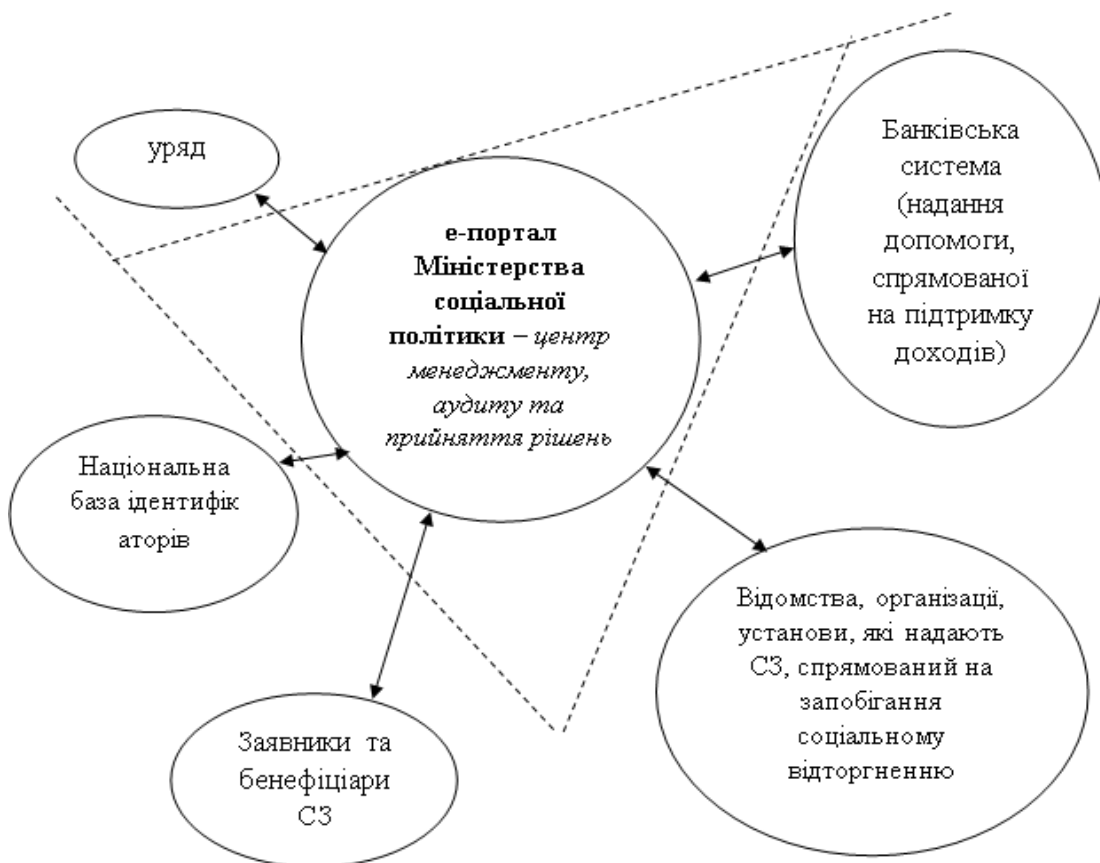

Рис. 3.1. Потіки даних між учасниками процесу соціального захисту

Примітка. Складено автором.

Наприклад, створення електронних сервісів (SMS-повідомлення про призначення/перерахунок пенсії, сплату страхових внесків роботодавцем та страховий стаж людини) та додатків (у тому числі мобільних), особистих кабінетів користувачів на порталі постачальника послуг (у цьому випадку відповідні міністерства).

Зазначимо, що наша країна вже має певний досвід та практичні результати щодо організації функціонування електронних послуг, а також проводить модернізацію системи соціальної підтримки з метою впровадження інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою

населення України, під назвою «Е- SOCIAL». У її реалізації передбачається створення централізованої інформаційної системи (з урахуванням використання прикладного програмного забезпечення рівня Enterprise) з наданням користувачам доступу до прикладних завдань через веб-інтерфейс [15].

У Міністерстві соціальної політики розроблені такі е-сервіси:

- єдиний реєстр отримувачів гуманітарної допомоги
- допомога на дітей ФОП
- допомога при народженні дитини
- субсидії
- система розрахунку пенсійного забезпечення
- електронний кабінет особи з інвалідністю.

Українці можуть самостійно за допомогою онлайн-сервісу перевірити, чи призначено їм субсидію на оплату житлово-комунальних послуг. Для цього достатньо перейти до відкритого Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій за посиланням. Пошук інформації у реєстрі здійснюється за адресою домогосподарства.

Як показує досвід Туреччини у створенні необхідних баз даних, їх інтеграцію та розміщення на єдиному веб-порталі, як правило, можна здійснити досить швидко, але для цього потрібні значні ресурси (фінансові, людські тощо), і не обов'язково має бути розпочато реформування діючої соціальної підтримки саме зі створення е-середовища. Розвиток електронної інфраструктури та необхідного програмного забезпечення може відбуватися як після інтеграції соціальних програм, так і паралельно.

Впровадження системи управління інформацією у сфері соціального захисту на базі створеного єдиного електронного середовища, що дозволить мати єдину базу даних заявників та одержувачів соціальної допомоги, оперувати інформацією про всі програми та послуги соціальної допомоги

оперативно створити національну базу ідентифікаторів, яка забезпечить інфраструктуру соціального захисту:

- наявність статистичної інформації про невідкладні потреби вразливих та потребує членів суспільства у підтримці;
- прозорість призначень, недопущення дублювання, зловживань та шахрайства;
- скорочення бюрократичних формальностей та процедур, а також тривалості надання допомоги;
- підвищення ефективності використання державних ресурсів та коштів;
- більш широке охоплення незаможних і більш цілеспрямована робота з найбільш нужденними та вразливими, у тому числі за рахунок виявлення індивідуальних (профільних) потреб заявників;
- можливість оперативно перевіряти та оцінювати відповідність соціальної підтримки потребам суспільства, отримувати зворотний зв'язок у процесі моніторингу, оперативно приймати управлінські рішення та вносити корективи, використовувати інформацію для планування (рис. 3.2).

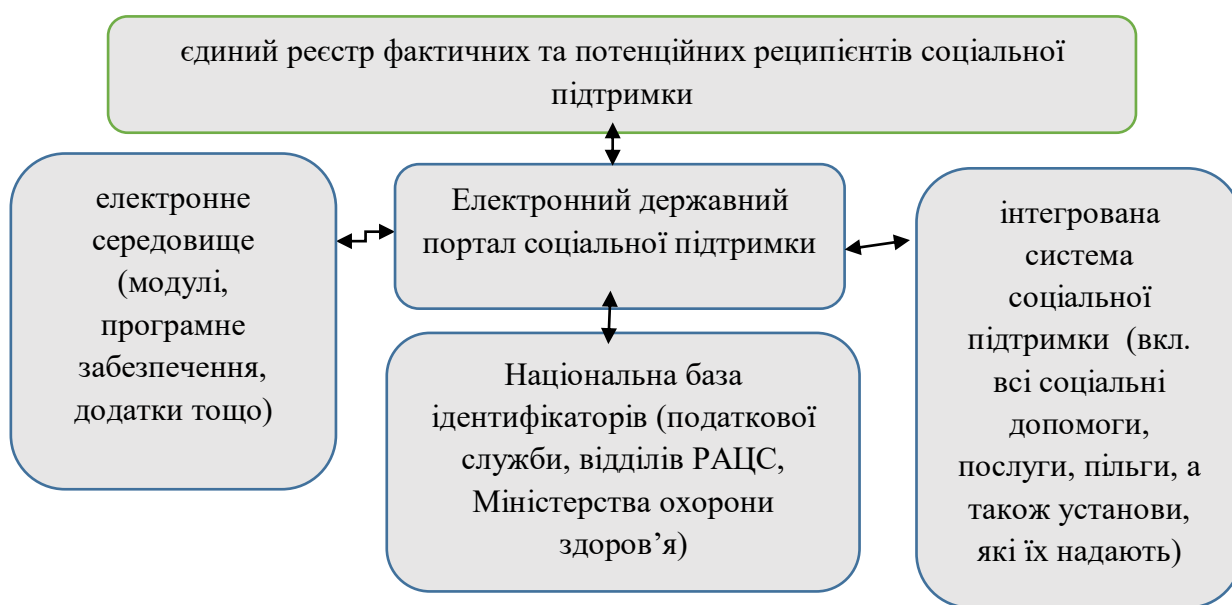

Рис. 3.2. Інфраструктура інформаційної системи управління соціального захисту

Примітка. Складено автором.

Таким чином, як в Україні так і на території Хмельницького району буде запущено нові онлайн-сервіси, які дозволять споживачеві отримувати їх віддалено. На наш погляд, ці послуги повинні в перспективі спростити процедуру доступу щодо суб'єктів, насамперед зацікавлених у їх використанні, та розширити сферу їхньої пропозиції: від інформування споживача до отримання результату. Проте виконання цих завдань можливе лише за умови адекватної фінансової та матеріальної підтримки органів місцевого самоврядування, зокрема найменш забезпечених територіальних громад. Крім того, на органи місцевого самоврядування мають бути покладені завдання щодо утримання технічних фахівців та консультантів, які забезпечуватимуть програмно-технічне забезпечення надання адміністративних соціальних послуг та усувати неможливість використання окремими групами населення високотехнологічних цифрових послуг.

Необхідно погодитися з думкою дослідників, які зазначають, що при прагненні України вступити до Європейського Союзу досвід використання електронних сервісів на всіх етапах отримання послуги – інформації (безпосереднє надання інформації про державні (адміністративні послуги) буде корисним для нашої країни; одностороння взаємодія (передбачена можливість одержання користувачем електронної форми документа); двостороння взаємодія (передбачена можливість обробки електронної форми документа, включаючи ідентифікацію); виконання транзакцій (електронна реалізація навичок ухвалення рішень та їх забезпечення) [68].

Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що запорукою подальшого розвитку України та району зокрема в єдиний цифровий простір із Європейським Союзом може стати уніфікація видів послуг соціального управління та механізмів їх надання з аналогічними послугами у країнах Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі наведено теоретичне узагальнення та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення реалізації державної політики соціального захисту населення на рівні району.

Соціальна політика становить вагомий складову забезпечення справедливості соціально-економічних відносин. Одночасно важливою складовою реалізації соціальної політики є політика соціального захисту населення. Соціальний захист являє собою сукупність правових, економічних і соціальних заходів, гарантованих Конституцією України, щодо створення та забезпечення здорового соціально-економічного мікроклімату для життя й розвитку як економічно активної частини населення, так і тих, хто опинився у складних життєвих обставинах, гарантуючи обом групам соціальну безпеку (розвиток без війни і тероризму), соціальні зобов'язання, котрі ґрунтуються на соціальній справедливості й рівності прав.

Аналіз структурних компонентів соціального захисту населення дає підстави стверджувати, що існуюча структура є розгалуженою, широкоохоплюючою, але певною мірою несправедливою, через що функціонування деяких її компонентів потребує коригування та модернізації відповідно до поточних реалій.

Проаналізувавши діяльність Хмельницької районної військової адміністрації у сфері соціального захисту населення, можна сказати, що місцева влада добре виконує свої повноваження, та варто більше уваги звернути саме на сферу захисту прав та інтересів дітей, адже саме там проглядається негативна динаміка, з огляду на 2019-2020 рр. спостерігаємо у районі зростання кількості малозабезпечених сімей. Державним службовцям, що відповідальні за цю сферу варто більше уваги приділяти вивченню соціального рівня сімей району.

Державна політика соціального захисту населення на місцевому рівні здійснюється обласними та районними Управліннями праці та соціального

захисту населення, сільськими та селищними центрами праці та соціального захисту населення у складі державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. До компетенції районного Управління праці та соціального захисту населення належить вирішення питань допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (загиблих або зниклих безвісти) воїнів; інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям, які будують індивідуальні будинки; організація малозабезпечених пенсіонерів, будинків інвалідів, побутового обслуговування, реалізація товарів у спеціалізованих магазинах та спеціалізованих відділах за соціально прийнятними цінами, безкоштовне харчування та ін. Повноваження місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту багато в чому доповнюють один одного та спрямовані на досягнення спільної мети – створення та розвиток ефективної системи соціального захисту населення на місцевому рівні.

Аналіз рівня соціального захисту населення в регіоні виявив необхідні напрями його удосконалення: викорінення корупції та олігархічної моделі економіки; модифікація механізму надання пільг; підвищення стандартів оплати праці в районі й щорічний моніторинг якості життя громадян; щомісячний моніторинг одержувачів соціальної допомоги та розроблення ефективної системи надання адресної допомоги соціально незахищеним верствам населення; удосконалення методики розрахунку прожиткового мінімуму, вдосконалення системи надання соціальних послуг, посилення контролю за наданням житлових субсидій та ін.

Не менш важливим завданням в реалізації державної політики соціального захисту населення на рівні району має стати створення електронного середовища. Воно матиме формат електронного державного порталу, на якому буде міститися вся необхідна інформація щодо надання соціальної захисту, і на базі якого буде створено електронну «інфраструктуру» для обміну даними між усіма учасниками процесу. Створення е-середовища є

тим механізмом, який дасть змогу на практиці досягти «реверсності» інформаційного потоку між ним як центром менеджменту, аудиту та прийняття рішень, і рештою учасників соціального захисту як процесу, підвищити якість та ефективність соціальних програм, уникнути дублювання та розпорошення ресурсів і бюджетних коштів, сприятиме підвищенню релевантності наданої допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веблен Т. Теория праздного класса. М.: Прогресс, 1984. 365 с.
2. Геєць В.М. Довіра як елемент соціального капіталу в економічному розвитку України. *Екон. теорія*. 2010. №3. С. 7–19.
3. Гетьман В.П. Чи стане Україна соціальною державою? Бесіди про Конституцію. К.: [б.в.], 1996. 22 с.
4. Гупало О.Г. Особливості впровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. *Крим. екон. вісн. наук. журн.: у 2 ч.* Херсон: Видавн. дім "Гельветика", 2012. 1(01) груд., 2012. Ч. I. С. 133–137.
5. Деякі питання надання послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» відшкодування вартості послуг з нагляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 № 68 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2019-%D0%BF#Text>
6. Деякі питання надання при народженні дитини одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка»: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2020 № 1180. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1180-2020-%D0%BF#Text>
7. Деякі питання надання соціальної підтримки багатодітним сім'ям: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 13.03.2019 № 250. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2019-%D0%BF#Text>
8. Деякі питання надання субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 373. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2019-%D0%BF#Text>

9. Дідківська К.В. Актуалізація ролі соціально-етичного маркетингу в сучасних умовах господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9 (99). С. 102–107.

10. Дізнатися розмір субсидії тепер можна онлайн. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. (опубліковано 22 серпня 2018 року о 12:27) URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/diznatisya-rozmir-subsidiyi-teper-mozhna-lajn>

11. Допомога по безробіттю. Портал Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/dopomoga-po-bezrobittyu>

12. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. № ETS 163. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

13. Ібрагімов Е.Е. Проблеми реформування системи оподаткування в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 4. С. 47–50.

14. Індекс сприйняття корупції—2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#rec403532492>

15. Інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL)». Проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» за кошти позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку №8404-UA // Міністерство соціальної політики України. Офіційний веб-портал URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/ESocial.html>

16. Конвенція міжнародної організації праці "Про мінімальні норми соціального забезпечення" № 102 від 28.06.1952 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_011

17. Конституція України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

18. Коулман Дж. Капітал соціальний и человеческий. *Общественная наука и современность*. 2001. № 3. С.122–139.

19. Кохан В.П., Єгорова-Луценко Т.П. Стан розвитку електронних адміністративних послуг: огляд впровадження на державному рівні. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 2(11). С. 37-48.

20. Мандибура В.О. Напрями відновлення довіри суб'єктів кінцевого споживання як складова подолання наслідків економічної кризи в Україні. *Екон. теорія*. 2010. № 3. С. 94–102.

21. Осипян А.Л. Экономика государства благосостояния: основы формирование в условиях рыночной трансформации. Донецк : Лебедь, 2001. – 302 с.

22. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>.

23. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні:аналіт. доповідь. К. : НІСД, 2012. – 88 с.

24. Офіційна сторінка Державного підприємства «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». <https://www.ioc.gov.ua/about/>

25. Офіційна сторінка Міністерства соціальної політики України. <https://www.msp.gov.ua/>

26. Офіційна сторінка Управління соціального захисту населення Хмельницької районної державної адміністрації Хмельницької області. URL: <https://km-rda.gov.ua/>

27. «Пенсійний фонд у смартфоні» - новий проєкт ПФУ (у тестовому форматі). URL: <https://www.pfu.gov.ua/zk/681781-pensijnyj-fond-ukrayiny-u-smartfoni-novuj-projekt-pfu>

28. Петрова М. М. Построение электронного управления путем реформ: опыт Болгарии. *Экономика развития*. 2016. Вип. 78(2). С. 20-25.

29. Петрова М. М. Электронный менеджмент в публичном секторе Болгарии: монография. Faber, 2019, 330 с.

30. Пигу А. Экономическая теория благосостояния: в 2 т. / Артур Пигу; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1985. – Т.1. – 512 с. – (Сер. Экон. мысль запада").

31. Портал електронних послуг Пенсійного фонду України. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/>

32. Правове забезпечення віртуалізації інфраструктури національної економіки України: монографія / за ред. С. В. Глібка, А. В. Стріжкової. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2019. 184 с.

33. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет: монографія / за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. Харків: Право, 2016. 360 с.

34. Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2011 № 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2011-%D0%BF#Text>

35. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.

36. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 № 1768-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2000, № 35, ст.290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text>

37. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18.05.2004 № 1727-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 33-34, ст. 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text>

38. Про деякі питання реформування державного управління: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text>

39. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України №1166-7 від 01.07.2014р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>

40. Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 року № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-97-%D0%BF#Text>

41. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 780. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text>

42. Про затвердження Порядку надання автотранспортних засобів для осіб з інвалідністю: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 25.05.2011 № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2011-%D0%BF#Text>

43. Про затвердження Порядку призначення та виплати державної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною...»: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 552. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2019-%D0%BF#Text>

44. Про затвердження Порядку призначення тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату: Постанова Кабінету Міністрів

України від 27.12.2017 № 1098. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1098-2017-%D0%BF#Text>

45. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України № 2464-VI: офіц. вид. станом на 08 лип. 2010 р. *ВВР України*. 2011. № 2 3. Ст. 11.

46. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 47, ст.256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

47. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997, № 24, ст.170. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

48. Про надання тимчасової допомоги, батьки яких ухиляються від сплати аліментів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 22.02.2006 № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2006-%D0%BF#Text>

49. Про надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 02.08.2000 № 1192. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-2000-%D0%BF#Text>

50. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Указ Президента України від 07.02.2008 № 109/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008#Text>

51. Про підвищення розмірів державної допомоги окремим категоріям громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.1996 № 832. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-96-%D0%BF#Text>

52. Про порядок та розмір грошової компенсації за бензин, ремонт та технічне обслуговування автомобілів та за транспортне обслуговування: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 14.02.2007 № 228. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2007-%D0%BF#Text>

53. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV. ВВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-14>.

54. Про реалізацію експериментального проекту щодо реєстрації, перереєстрації безробітних та призначення виплати допомоги по безробіттю в електронній формі: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04 2020 р. № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/307-2020-%D0%BF#Text>

55. Про соціальні послуги: Закон України № 966-IV : офіц. вид. станом на 19 черв. 2003 р. *ВВР України*. 2003. № 45. Ст.358

56. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 45, ст.425. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

57. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text>

58. Про схвалення Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2016 р. № 672-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2016-%D1%80#Text>

59. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>

60. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України № 807-IX від 17 липня 2020 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2020, № 33, ст.235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

61. Репецька М. О. Зарубіжний досвід функціонування системи електронних адміністративних послуг та його впровадження в Україні. *Наше право*. 2014. №9. С. 175-181.

62. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика: монографія. Донецьк : Ємельянова Т.В., 2011. 463 с.

63. Сирота И.М. Право социального обеспечения в Украине: ученик. Х.: Одиссей, 2000. 384 с

64. Сіленко А.О, Коляденко В.А. Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід і перспективи України: монографія. К. : [б.в.], 2002. 357 с.

65. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : пер. з англ. М. : ЭКСМО, 2009. 960 с. (Сер. "Антология экон. мысли").

66. Социальная работа: рос. энциклопед. Словар / под ред. Жукова В. И. – М.: Научн. изд-во "Большая Рос.энциклопедия", 1997. 570 с.

67. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи. К.:Фенікс, 2000. 400 с.

68. Терлецька Н. М., Тітмус Р., Ойкен В. Впровадження нових стандартів надання послуг у контексті модернізації пенсійної системи України. *Молодий вчений*. 2019. № 65. С. 520-523.

69. Туленков М.В. Соціальний захист у соціологічному вимірі: монографія. К. : ПК ДСЗУ, 2011. 168 с.

70. Удосконалення системи соціальної допомоги та надання пілг в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару "Удосконалення системи соціальної допомоги та надання пілг в Україні" (Київ, 24 – 25.11.2005р.) К.: НДІ соціально-трудових відносин, 2005. 131 с.

71. Халецька А.А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління: монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 430 с.

72. Шевчук П.І. Соціальна політика: навч. посіб. Львів: Світ, 2003. 400 с.

73. Stein L. von. Gegenwart und Zukunft der Rechts- und Staatswissenschaften Deutschlands. – Stuttgart, 1876 – 215 p.

74. Turkey's Integrated Social Assistance System // World Bank and Republic of Turkey Ministry of Family and Social Policies. 2015. – 73 p. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/515231530005107572/pdf/Turkey-SA-summary.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Зобов'язання держави щодо соціального захисту у окремих категорій громадян та спосіб їх реалізації

Обставини	Категорії громадян	Спосіб реалізації
Пенсійне забезпечення (ст. 46)	Громадяни похилого віку	Пенсії за віком. Пільги на проїзд у громадському транспорті. Соціальні послуги
Навчання й освіта (ст. 53)	Учні (вихованці) загальних та середніх спеціальних навчальних закладів	Пільги на проїзд у громадському транспорті. Податкові пільги
Втрата годувальника (ст. 46) і сирітство (ст. 52)	Діти, котрі втратили батьків	Пенсії у випадку втрати годувальника. Забезпечення житлом на пільгових умовах. Повне державне забезпечення. Соціальний супровід. Безкоштовне оздоровлення
	Батьки, що втратили повнолітніх дітей	Пенсії у разі втрати годувальника. Компенсаційні виплати
	Діти, які народилися після смерті батька	Пенсії у разі втрати годувальника; Безоплатне оздоровлення
Повна та часткова втрата працездатності (ст. 46)	Інваліди	Пенсії за інвалідністю. Соціальна допомога, догляд. Безоплатне/на пільгових умовах протезування. Безкоштовне забезпечення спеціальними технічними й іншими засобами. Пільги на проїзд у громадському транспорті
	Особи, котрі отримали трудове каліцтво	Пенсії за втрати годувальника. Компенсаційні виплати
	Тимчасово непрацездатні особи	Страхові виплати
	Особи, що мають професійні захворювання	Страхові виплати. Компенсаційні виплати
Вагітність і материнство (ст. 24)	Вагітні жінки	Допомога з вагітності та пологів
	Матері	Допомога за народження дитини. Допомога з догляду за дитиною. Гарантії збереження робочого місця. Податкові пільги
Безробіття через незалежні від особи обставини (ст.46)	Безробітні громадяни	Допомога у випадку безробіття. Сприяння у працевлаштуванні. Підвищення кваліфікації або перекваліфікації. Допомога на започаткування підприємницької діяльності
Недостатній життєвий рівень (ст. 48)	Малозабезпечені громадяни	Соціальні виплати. Соціальне житло. Житлові субсидії
	Малозабезпечені сім'ї	Соціальні виплати. Соціальне житло. Житлові субсидії.
Служба у Збройних Силах України й інших військових формуваннях (ст. 17)	Військовослужбовці та члени їхніх сімей	Продовольче та речове забезпечення. Забезпечення на пільгових умовах. Пільги на квартплату й оплату житлово-комунальних послуг. Пільги на проїзд у громадському транспорті
	Працівники Служби Безпеки України та члени їхніх сімей	
	Працівники органів внутрішніх справ та члени їхніх сімей	
	Службовці військ цивільної оборони та члени їхніх сімей	

Джерело [17]

Виконала: студентка 4 курсу
за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування
заочної форми навчання

_____ Яна ГАЦКО

Науковий керівник:

доцентка кафедри публічного
управління та
адміністрування, к.держ.упр.,
доцентка

_____ Людмила ТРЕБИК

**Робота допущена до
захисту:**

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування, д.держ.упр.,
доцент

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ